

Perspektiva mládeže pro účely Národního dobrovolného přezkumu 2025

Účel šetření

Mladá generace byla důležitým aktérem v rámci příprav Národního dobrovolného přezkumu pro rok 2025. Cílem zapojení mládeže bylo dát této generaci prostor vyjádřit své postoje k tématům spojeným s udržitelným rozvojem, neboť považujeme jejich pohled za zásadní a jejich hlas by měl mít zejména v této veřejně politické oblasti klíčový význam.

Inspirovali jsme se příklady ze zahraničí, kde je aktivní zapojení mládeže do procesu VNR již praktikováno a má pro VNR velmi obohacující význam. Česká republika zapojila perspektivu mladých osob již při předchozím přezkumu v roce 2021, v současném VNR byl sběr dat rozsáhlejší.

Metodologie

Za účelem zjištění postojů mladých osob k tématům udržitelnosti byla uspořádána série kulatých stolů se zástupci mladé generace. Cílová skupina byla vydefinována na studenty středních škol, kteří již vnímají celospolečenské výzvy a utváří si pevné názory, avšak mají ještě velmi omezené možnosti oficiální veřejné participace a prostoru k projevení názorů.

Cílem sběru dat bylo pokrýt co nejširší spektrum populace a vytvořit co nejvíce reprezentativní vzorek v rámci vydefinované věkové skupiny. Za tímto účelem byly kulaté stoly uspořádány v různých oblastech ČR a složeny z respondentů z různých typů a oborů středních škol.

- 11. prosince 2024, Praha – 10 účastníků
- 13. ledna 2025, Ústí nad Labem – 11 účastníků
- 15. ledna 2025, Pelhřimov – 8 účastníků
- 6. února 2025, Olomouc - 18 účastníků

Celkem se kulatých stolů zúčastnilo 47 respondentů z celkem 19 středních škol. Mezi respondenty bylo 22 dívek a 25 chlapců. V celkovém vzorku bylo zastoupeno 5 gymnázií, 3 obchodní akademie, 4 střední školy technického oboru, 2 střední školy veřejnosprávního oboru, 1 hotelová střední škola, 1 zdravotnická střední škola, 1 Waldorfské lyceum, 1 technický učební obor a 1 učební obor v oblasti služeb. Byly zastoupeny všechny ročníky středoškolského studia.

Každé šetření mělo trvání zhruba 90 minut. V úvodní části setkání byli účastníci seznámeni s účelem šetření a interaktivní formou si osvojili základní principy

udržitelného rozvoje. Následně bylo s účastníky diskutováno několik předem definovaných témat, která jsou průřezová pro Národní dobrovolný přezkum. Jednalo se to téma společenských nerovností, dekarbonizace a odolnosti společnosti. V závěru šetření dostali respondenti prostor vybrat si téma dle vlastních preferencí, tedy takové, ke kterému cítí potřebu se vyjádřit. Cílem šetření nebylo ověřit znalosti účastníků, ale zmapovat jejich postoje, vnímání a zkušenosti. I přes to řada účastníků projevila velmi široký přehled o udržitelnosti a postoj k udržitelnosti byl mezi mladou generací obecně velmi pozitivní.

Následně došlo k ověření poznatků z kulatých stolů skrze dotazník, který kvantitativní formou zmapoval postoje mladých osob mezi širší populací. Dotazník byl distribuován skrze Odbor mládeže MŠMT, Českou radu dětí a mládeže a sociální síť odd. udržitelného rozvoje. Po 14 dnech sběru dat se vrátilo 72 vyplněných dotazníků, z čehož 2 byly z analýzy odstraněny kvůli neodpovídajícímu věku cílové skupiny, která byla stanovena na 15–28 let. Ze započítaných odpovědí bylo mezi respondenty 43 žen, 25 mužů a 2 respondenti uvedli „jiné/nechci odpovídat“. Mezi respondenty byly zastoupeni zástupci ze všech krajů ČR, převážně se jednalo o studenty či absolventy gymnázií (celkem 32) a maturitních oborů (celkem 32), účastnili se i 4 studenti učebních oborů a 2 uvedli, že se středoškolského vzdělávání neúčastnili.

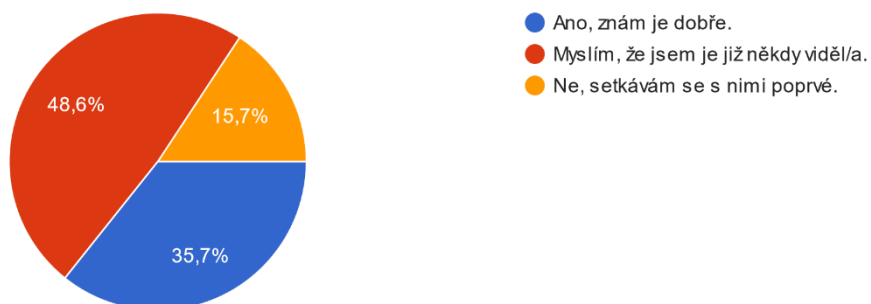
Hlavní zjištění

Udržitelnost obecně

Pro většinu účastníků kulatých stolů nebyla udržitelnost novým pojmem a měli již základní povědomí. Pár účastníků se s tématem ještě nesetkalo, nebo nemělo jasnou představu o jeho významu. To potvrdilo i dotazníkové šetření, přičemž 91 % respondentů se s pojmem udržitelnost/udržitelný rozvoj již setkala, 7 % si nebylo jisto a pro 2 % to byl nový pojem. Menší, avšak stále značné obeznámení vykazují respondenti i u 17 Cílů udržitelného rozvoje (viz graf).

Už jste se s těmito cíli někdy setkal/a?

70 odpovědí

Účastníci kulatých stolů si obecně definují udržitelnost např. jako:

- „*Druh rozvoje nebo fungování Země, který dlouhodobě nepoškozuje planetu.*“
- „*Přístup, který se dá dlouhodobě aplikovat bez negativních následků*“

Účastníci kulatých stolů jako nejdůležitější z SDGs nejvíce označovali SDG 16 – Mír, spravedlnost a silné instituce, SDG 2 Konec hladu, SDG 3 Zdraví a kvalitní život, SDG 4 – Kvalitní vzdělání a SDG 13 – Klimatická opatření. Tento výsledek je shodný i s dotazníkovým šetřením, kde byly nejčastěji uváděny stejné SDGs, avšak kromě SDG 2 – Konec hladu, který v dotaznících měl spíše nižší zastání.

Společenské nerovnosti

Účastníci kulatých stolů i dotazníkového šetření si byli velmi dobře vědomi existujících nerovností, dokázali jich vyjmenovat celou řadu, a to včetně takových, které se jich či jejich okolí přímo netýkají. Někteří z účastníků kulatých stolů zmiňovali vlastní zkušenosti s nerovnostmi. V rámci dotazníků 67 % respondentů uvedlo, že mají zkušenosti s nerovnostmi v blízkém okolí (nejčastěji ve formě diskriminace vůči LGBTQ+ či rasismu). Účastníci kulatých stolů i dotazníkového šetření se obecně shodli na pocitu znevýhodnění kvůli jejich věku, přičemž vnímají slabší politické zastání, nutnost více bojovat o společenské uznání a omezenou váhu jejich hlasu vůči hlasu starších. V rámci dotazníků byl silný důraz kladen i na to, že současná mladá generace má oproti starší mnohem náročnější podmínky pro zajištění bydlení a finančních jistot.

Účastníci kulatých stolů uváděli např. následující postřehy:

- „*Není žádná politická strana, která by mladé voliče upoutala. Zájem jsou spíše senioři, jak to byli silnější ročníky. Na mladé není takový prostor.*“
- „*Kdyby bylo v politice více mladších, bylo by pro nás více motivující, že tu šanci dostat se někam výše máme taky.*“
- „*Občas lidé neberou moje názory se stejnou váhou, jako když to řekne někdo starší.*“
- „*Valorizace důchodů byla nakonec schválená a pak se jako vedlejší důsledek nedostává na vzdělání a na mladé lidi.*“

Účastníci kvalitativního i kvantitativního šetření vnímají existenci genderových nerovností v ČR i ve světě. Jedna ze skupin kvalitativního šetření si toto téma zvolila k další diskuzi. Pociťují, že tato nerovnost v ČR je, nevnímají ji však jako něco, co by zásadně dopadalo na ně. Uvědomují si existenci tohoto problému zejména v rozvojových a kulturně vzdálených zemích. V ČR silně rozlišují přístup starší a mladší generace. Jsou si vědomi nerovností na trhu práce, někteří mají i vlastní rodinnou zkušenost. Některé z účastnic

popsaly zkušenost, kdy jim byl ze strany starších mužů odepřen přístup k informacím v technicky zaměřených oblastech na základě předsudku o slabých dovednostech a chápání žen v těchto odvětvích. Domnívají se však, že s postupem času se nerovnosti budou přirozeně eliminovat, neboť mladá generace již není tolik ovládaná předsudky.

Během šetření bylo zmíněno i téma integrace ukrajinských uprchlíků jakožto jedna z oblastí nerovností ve společnosti. Účastníci kulatých stolů vnímají, že může vznikat určitá nerovnost zejména v podobě jazykové bariéry a nutnosti sžít se s novým prostředím, mají však k ukrajinským vrstevníkům obecně kladný vztah. Popisují převážně pozitivní zkušenosti s integrací ukrajinských uprchlíků v jejich okolí. Uvědomují si také širší dopady ukrajinské integrace na společnost. Jako přínos považují zejména ekonomické výhody pro ČR a kulturní obohacení. Mezi negativa zařazují omezenou dostupnost bydlení pro české občany v kontextu všeobecné bytové krize, rozdělení společnosti či nárůst kriminality. To potvrzují i respondenti dotazníkového šetření, kteří převážně uvádí pozitivní zkušenost, někteří však upozornili např. na konflikty mezi Čechy a Ukrajinci, ke kterým dochází či docházelo v okolí jejich bydliště.

Dekarbonizace

Z kvalitativního šetření vyplynulo, že většina účastníků vnímá dekarbonizaci jako aktuální téma a jsou obeznámeni s jejím významem a účelem. V naprosté většině však byla citelná skepse zejména k dodržení časových limitů přechodu na čisté zdroje. To potvrzuje i kvantitativní šetření, přičemž 64 % respondentů pojem dekarbonizace zná a s velkou převahou účastníci vnímají pozitivní smysl a všeobecný přínos dekarbonizace pro ČR a životní prostředí, ale nejsou si jisti či nesouhlasí s tím, že si ekonomika ČR dokáže poradit s dekarbonizací. Zejména v horizontu dalších 8 let jsou stanoviska k přechodu ČR na obnovitelné zdroje spíše skeptická (54 % nesouhlasí či částečně nesouhlasí), v horizontu dalších 15 let už část respondentů vidí vyšší naději v uskutečnění dekarbonizace v ČR (50 % částečně či zcela souhlasí).

Účastníci kulatých stolů si uvědomují překážky, které Česku brání v hladkém a rychlém přechodu k obnovitelným energiím. Zmínili např. velkou finanční náročnost a strukturální překážky jakožto slabou infrastrukturu a omezené klimatické podmínky. Jsou si vědomi i vedlejších důsledků, jako je např. ztráta zaměstnání pro velké skupiny osob a tedy i nutnosti jejich reintegrace na trh práce. Uvědomují si také různé alternativy, obecně velkou podporu mezi mladými má jaderná energie.

V rámci kulatých stolů zaznívala následující stanoviska:

- „Je dobře se zbavit uhlí, znečišťuje to. Ale zase je problém, že klesne zaměstnanost, když se zavřou uhelné doly a elektrárny“.
- „Kromě toho, že na to nejsou finance, tak nejsou ani nástroje. Nemyslím si, že těch pár vodních elektráren, které jsou po Česku, by měly na to, aby utáhly tolik domácností.“

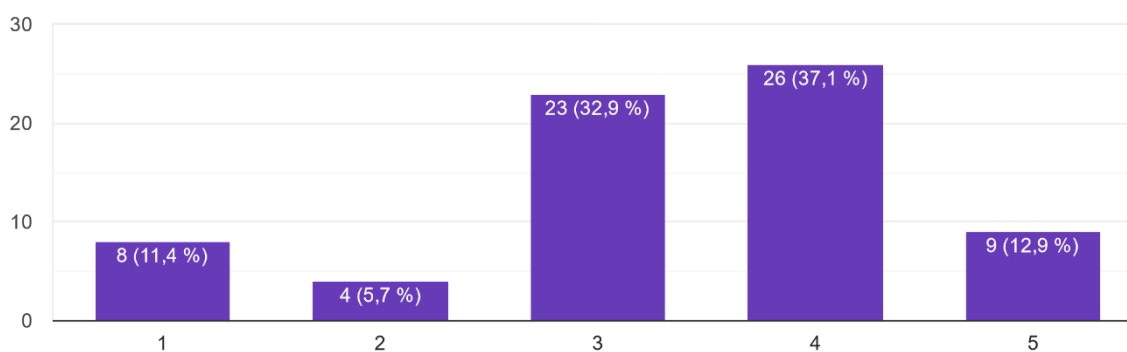
- „My v Česku nejsme schopní mít tolik větrníků a solárů, jako třeba v Německu.“
- „Jsem skeptický a nevidím v tom moc smysl. Neříkám, že je ta snaha špatně, ale aby se toho dosáhlo v roce 2033 mi přijde nereálné.“
- „Já osobně vidím spíše budoucnost ve stavbě jaderných elektráren, které mají mnohem nižší uhlíkovou intenzitu než uhelné elektrárny.“

Opakovaně se vyskytl postoj, který poukazoval na to, že snahy ČR i EU v oblasti dekarbonizace nemají smysl, dokud obdobné snahy nebudou projevovat i jiné státy či kontinenty, které jsou mnohem výraznějším producentem emisí CO₂.

Účastníci byli v rámci tématu dekarbonizace dotázáni i na jejich postoj k elektromobilitě. Opět převládalo pozitivní vnímání samotného účelu, ale značná skepse a strach z praktických dopadů. Vnímají iniciativu EU v tomto ohledu spíše jako nátlak a uvítali by svobodnou volbu, jaký typ auta si jednou budou moci zvolit. Také opakovaně zmínili nedostatky v podobě omezené infrastruktury, problémů s výrobou a likvidací baterií či vysokých cen a nedostupnosti pro běžné domácnosti. Podobné výsledky přineslo i dotazníkové šetření (viz grafy níže).

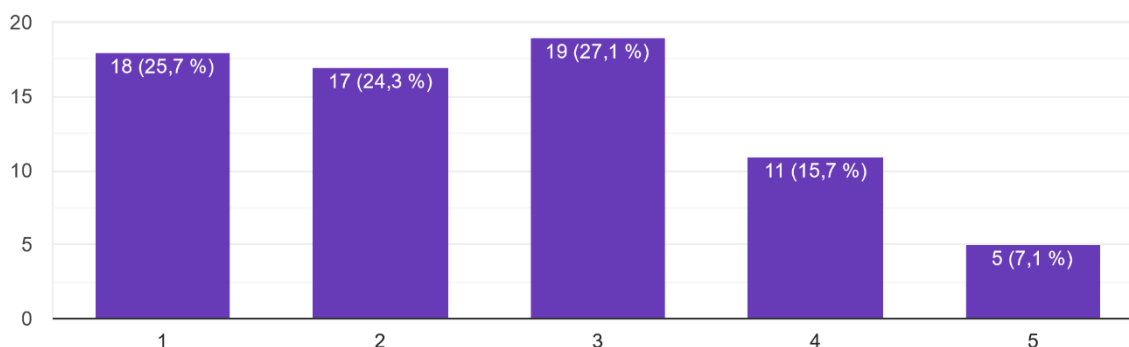
Mám pozitivní postoj k rozvoji elektromobility.

70 odpovědí

Souhlasím, že od roku 2035 by se již neměla v EU prodávat nová auta se spalovacími motory.

70 odpovědí

Pozn.: Na škále hodnota 1 znamená „zcela nesouhlasím“ a 5 znamená „zcela souhlasím“.

Odolnost společnosti

Mezi charakteristiky, které napomáhají k odolnosti společnosti, účastníci kulatých stolů i dotazníkového šetření nejčastěji řadili demokracii, informovanost a informační gramotnost, empatii a respekt, cílevědomost, práci či jiné možnosti seberealizace, kvalitní vzdělání, příjmy a úspory, zdraví a bezpečnost či zajištění základních potřeb.

Účastníci byli dále dotázáni na vliv sociálních sítí na odolnost společnosti. Téma sociálních sítí je pro účastníky zjevně palčivé, v diskusi se velmi angažovali a jedna ze skupin si dokonce vybrala pokračovat v tématu na úkor výběru vlastního tématu k diskusi.

Obecně účastníci kulatých stolů i dotazníkového šetření vnímají sociální sítě poněkud negativně. Spatřují zde řadu přínosů, zejména v podobě rychle dostupných informací, možností edukace a komunikace s okolím. Mnohem více však poukazovali na negativa, a to typicky v podobě šíření dezinformací či propagandy, vzrůstu nenávisti, ztráty soukromí, omezené dovednosti udržet pozornost, rizika závislostí či zhoršeného sebevědomí v důsledku neustálého porovnávání. Účastníci kulatých stolů dále odkazovali také na nadbytečnou spotřebu či narušení osobní individuality v důsledku trendů a reklam na produkty. Také upozorňovali na riziko šikany či kyberútoků. Uvědomují si, že sociální sítě mají na ně samotné i na odolnost společnosti, a tedy i obecnou udržitelnost negativní vliv, avšak drtivá většina z nich sociální sítě i tak využívá. Obhajují to zejména tím, že nebýt součástí sociálních sítí odděluje jedince od kolektivu či od možnosti jiné veřejné participace.

- „*Já kdybych byla psycholog a přišel by za mnou někdo s tím, že má nějaký problém, tak má první otázka bude – Kolik času trávíte na sociálních sítích?*“
- „*Já jsem na chvíli všechny sociální sítě vymazala, asi na tři měsíce. A bylo mi krásně, byl to takový detox. Ale kvůli práci jsem se tam musela znovu objevit.*“
- „*Kdybych chtěl třeba založit nějakou firmu, tak dnes bez sociálních sítí se o tom moc lidí nedozví. Dneska už je to nutnost.*“
- „*Většina lidí na sociálních sítích funguje a já se té většině musela podřídít. Jinak by se na mě vykašlali.*“

Účastníci jsou si vědomi rizika dezinformací a uvědomují si, jak rozděluje společnost a narušují její odolnost. Jako prostředky k boji s dezinformacemi, které sami využívají, uvádějí opakovaně ověřování informací z více zdrojů či čerpání z ověřených zdrojů. Na otázku zavedení cenzury byly postoje poměrně nejednotné, neboť každý z účastníků může mít jinou představu o ideální míře této cenzury. Obecně se ale shodují, že zodpovědnost za své chování na internetu by měl mít do určité míry každý sám za sebe. Uvědomují si, že některé skupiny obyvatel jsou náchylnější k uvěření dezinformacím. Navrhují také zavedení věkové hranice k využívání sociálních sítí, přičemž jsou si ale vědomi, že v existujících případech lze tuto podmínku snadno obejít. Zdůrazňují také zvýšení vlivu rodičů na chování jejich dětí na internetu.

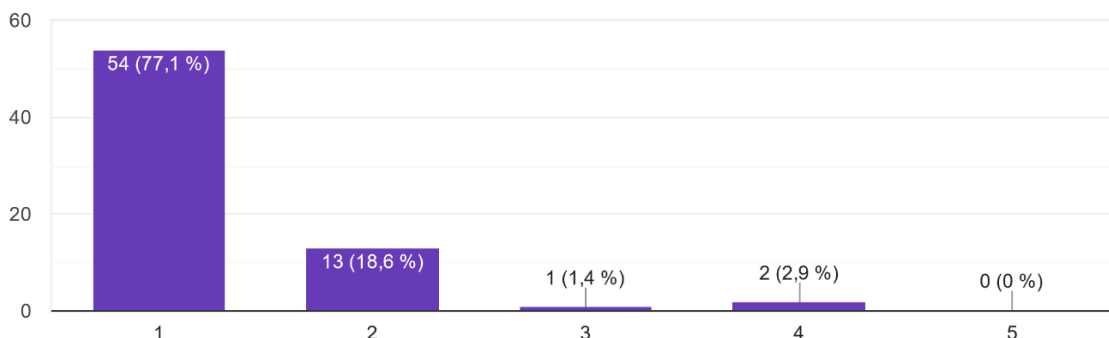
- „*Sociální sítě mohou být velký problém hlavně pro někoho, kdo je lehký zmanipulovatelný*“
- „*Některé problémy na internetu se snaží tvářit černobíle. Prezentují se, že tam je buď jen A nebo B a není nic mezi tím. Není to jak v reálném životě, kde vidíme i nějaký kontext.*“
- „*Se zavedením cenzury souhlasím, ale pouze na jisté věci, které hraničí s potlačováním práv určitých osob a skupin.*“
- „*Přemýšlím, jestli by nebylo efektivnější spíše než cenzurovat nebo kontrolovat dezinformace, tak udělat ve školách nebo kdekoli jinde nějaké kurzy, a tedy spíše vzdělávat lidi, jak se na internetu správně chovat, spíš než vyloženě kontrolovat, co tam kdo pošle.*“
- „*Myslím, že bychom měli ty mladší podněcovat, aby chodili ven, aby měli nějaký kroužek, aby se vzdělávali, dát jim do ruky knihu, klidně i komiks, mohou sportovat. Za mě jde o balanc. Míň telefonů, více reality.*“

Výrazný výskyt lživých informací na internetu potvrzují i poznatky z dotazníků, kdy respondenti v naprosté většině vykazují zkušenost s dezinformacemi na internetu a značnou míru skepse k pravdivosti a spolehlivosti uváděných informací (viz grafy níže). Jako skupiny, které jsou k uvěření dezinformacím nejvíce náchylné, respondenti nejčastěji uvádějí seniory, méně vzdělané osoby, osoby z horších socio-ekonomických podmínek či obecně osoby se sníženou mediální a informační gramotností.

Pozn.: Na škále hodnota 1 znamená „zcela nesouhlasím“ a 5 znamená „zcela souhlasím“.

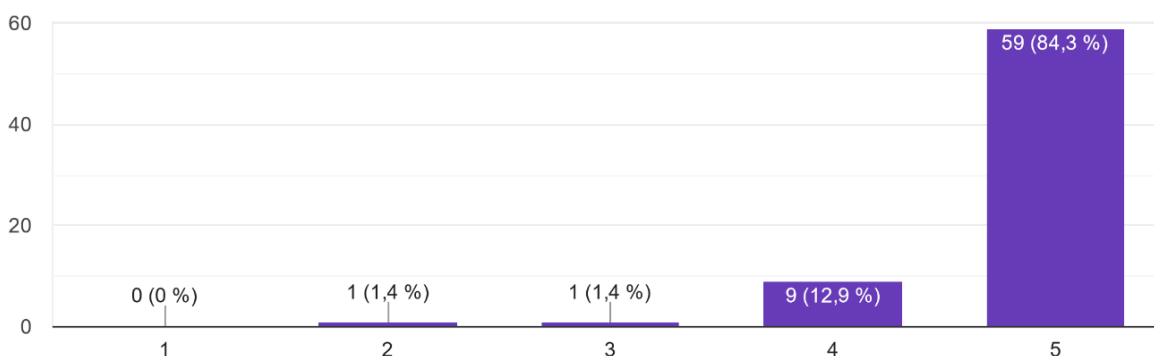
Sociální sítě poskytují pouze pravdivé a spolehlivé informace.

70 odpovědí

Na sociálních sítích jsem se setkal/a s lživými zprávami či nepravdivými informacemi.

70 odpovědí

Témata dle výběru respondentů – Mír, spravedlnost a silné instituce

U dvou skupin kulatých stolů si účastníci jako závěrečné téma dle vlastní volby vybrali SDG 16 – Mír, spravedlnost a silné instituce a s ním související podtémata. Nejčastěji zaznívaly oblasti jako je ochrana demokracie, suverenita ČR, konkurenceschopnost, obrana a bezpečnostní politika, mezinárodní politika či hrozby oligarchizace a autoritativních ideologií. Účastníci obecně silně vnímají téma ruské agrese na Ukrajině.

- „Teroristické státy ohrožují naši evropskou společnost a bezpečnost. Mluvím například o Ruské federaci a státech páchajících násilí na území druhých, a to bez jakýchkoliv důvodů.“
- „Můžeme pro to něco udělat, ale jsme demokrati, takže zároveň ani nemůžeme.“

- „Abychom měli mír, musíme se zároveň připravovat na válku, tudíž neustále zbrojit, být silná země se silnou armádou, být země připravená na válku se silnými technologiemi, se kterými můžeme konkurovat nepřátelským státům.“

Účastníci vnímají mír a demokracii jako cennou hodnotu, kterou je potřeba chránit. Považují je za klíčový prvek pro udržitelný rozvoj. Mír vnímají velmi široce.

- „Mír je základní stavební kámen. Třeba na Ukrajině jim je jedno, že nedělají klimatická opatření, protože tam nemají mír. To je podle mě základ. Ostatní SDGs jsou o něco podřadnější.“
- „Myslím si, že mír není jen ve smyslu slova bezválčí. Určitě ho narušuje i rozdělení společnosti nebo společenské postavení některých vrstev, třeba jak někteří lidé jsou diskriminováni.“
- „Podle mě stačí mít rasismus a už nemáme mír.“

Účastníci považují oligarchii za velké riziko, opakovaně odkazují na vliv politiků či podnikatelů na média jakožto zásadní a současný problém. Upozorňovali také na to, že v důsledku rozdělení společnosti vzniká problém při zavádění určitých regulací a skutečně potřebná opatření při implementaci naráží na nepochopení ve společnosti.

Závěr

Uskutečněná série kulatých stolů a navazující dotazníkové šetření přineslo řadu zásadních podnětů nejen pro VNR, ale i pro obecné povědomí o postojích a smýšlení mladé generace. Je zjevné, že mladou generaci téma udržitelnosti, ochrany klimatu a jeho dopadů na společnost i ekonomiku a dalších souvisejících oblastí zajímá, má přehled o širokém kontextu a zajímá se o dění ve svém okolí i na celém světě. Tato tendence je zřetelnější u účastníků reprezentující gymnázia či obchodní akademie, avšak tento zájem projeвили více či méně všichni účastníci kulatých stolů nezávisle na oboru studia či místě bydliště. Mladí lidé nejsou lhostejní ani k tématům, které se jich nyní sice netýkají (např. dostupnost bydlení, nerovnosti na trhu práce, ceny energií), ale velmi dobře si uvědomují možné dopady a rizika s nimi spojené již nyní.

Kulaté stoly přinesly také velkou hodnotu pro samotné účastníky, a to nejen v podobě vzdělání se o udržitelném rozvoji samotném, ale i o jiných souvisejících tématech (např. společenské nerovnosti a zejména integrace osob příchozích z Ukrajiny, klimatická změna a dekarbonizace, odolnost společnosti a dezinformace a další). Účastníci kulaté stoly velmi chválili, byli rádi, že se zúčastnili a ocenili, že získali prostor, kde jsou vyslechnuty jejich názory. Ocenili také nové typy na zdroje informací a obecné rozšíření obzorů. Řada z účastníků uvedla, že díky kulatému stolu a seznámení se s postoji vrstevníků vidí naději v lepší budoucnost.

Kontaktní osoba:

Mgr. Nela Řiháčková

oddělení udržitelného rozvoje Ministerstva životního prostředí

e-mail: nela.rihackova@mzp.gov.cz